

Estimats amics:

Em decideixo a escriure-us una carta circular. Si no ho feig així, no tindré mai temps per a dir-vos un mot, doncs encara no em toca de viure en la pau dels jubilats. Tanmateix, tot arribarà, sigui de grat, sigui per força. Us adverteixo, altrament, que potser quan em jubili tindrè menys humor i menys energia que els que tinc ara. Bé, deixem-nos d'especulacions i d'esdevenidors, i anem a xerrar una mica amb la "meva" estimada gent d'enllà dels mars i dels continents. I deixeu-me que ho faci a la bona de Déu, tal com vagi sortint.

1) La Frovi i jo, les filles, els gendres, els dos néts, en Claudi i família, tots estem molt bé. No podem queixar-nos de res, doncs els lleus dolors reumàtics de l'una, els mals de queixals de l'altre, les menudes molèsties d'un tercer, fins i tot algun fort i fulminant tresbals post-puerperal (quina nit la del 22 al 23 de febrer!), són solament bones petites malifetes que el destí ens envia perquè els déus no ens tinguin enveja. ¡Alabades siguin les nostres xacres!

2) Efectivament: els néts, en plural, puig que són dos. L'Andreu de la Leura, que ja té 17 mesos, i la Carolina de l'Adela, que només té tres setmanes, doncs nasqué el dia 7 a Santiago. L'un i l'altre són esplèndids.

3) La meva muller viu i treballa amb el mateix ritme i amb l'eficiència de sempre. Això la manté jove, forta i guapa, com diria el meu pare. Parlo sense ironia. Li noto, sobre tot, una gran joventut d'esperit, que és la més preuada de totes les frescors. En relació a la seva feina hem tingut un canvi molt beneficiós: vàrem suprimir el servei de diners als 150 nois mig-pupils de l'escola, implantant la jornada única de 8;15 a 2.15, d'acord amb la moda vigent, i això ha reduït a la quarta part el neguit domèstic de la Frovi. Ara s'entreté ajudant les nostres filles a criar els néts, però aquesta és una feina que no li pesa, ans li dona una immensa joia. Altrament, ja podem dinar junts, ella i jo, com no ho fèiem des de fa 22 anys. I sense l'ai el cor de pensar en els diables que es quedaven al migdia. Dinem tard, això sí, però en pau. I l'esperit repose molt més que abans. Perdoneu que en feci esment amb tanta eufòria. Algú podria dir: "M'he comprat un Mercedes Benz!"; jo us dic: "Ja torno a dinar amb la meva dona!" Què hi farem: hi ha gustos i gustos!

4) El que és jo, segueixo treballant a l'escola de la manera acostumada. Hi feig classes, substitueixo els companys malalts i els mandres, i en porto la direcció efectiva, sense abdicacions de cap mena. Només hi ha un important canvi subjectiu, d'ordre personal o psicològic, i és que les greus perspectives "socials" que em podrien afectar a la mateixa escola i que ja ens afecten a milions de xilens en la nostra vida quotidiana, m'han donat una visió un xic m'enfotista del petit món de cada dia, i m'han ajudat a sublimar amb més facilitat que mai els entrebanos de la rutina diària. Unes gotes de tragèdia ven bé per a minimitzar els esquitxos del viure...

5) M'explico. La majoria de la gent que avui mana a Xile té bones intencions. Pertany a la Glàssica esquerra de sempre. És republicana, és socialista, és comunista, és marxista-cristiana (!), és laica, és civil o civilista, és proletària, és pluralista en l'ordre de les idees i de les accions polítiques, és suficientment nacionalista, discretament americanista i prudentment unàversalista... ¿què més voleu? — Però Xile és Xile! Xile és tan xilè... com és italiana Itàlia, com Irlanda és irlandesa. La nostra gent està verda pel socialisme. Solen agafar el rave per les fulles. Són, la gran majoria, tan improvisadors, tan "facilistes", tan deseprensius com sempre. Creuen les nostres esquerres extremistes en el miracle de l'estatització i de la col·lectivització a tort i a dret. Volen redistribuir les riqueses —diuen—, i el que fan és empobrir-nos a tots. El més gran pecat de l'esa economia xilena és que s'estan alienant el concurs de gairebé tots els homes d'iniciativa i de capacitat, els quals treballen en llurs empreses privades amb les mans lligades i sense il·lusions. El govern vol limitar els guanys de la gent que sap fer feina i que té ganes de fer-ne: el que logra és impedir-los de treballar i de guanyar diners i de fer avançar el país. Era necessari posar la mà al coll de la mitja dotzena de tibu-

rons que Xile tenia; però és suïcidataller les ales als cinc-cents milers d'homes i dones (una forta i valuosa minoria) que fem rutllar el país, que el fem rutllar perquè en sabem, perquè ho volem, i perquè en traiem un fruit que ningú no ens hauria de regatejar. Sí, aquest és el quid dels nostres mals (ei!, així m'ho sembla a mi): el govern vol fer socialista a la gent, vol fer socialista a Xile; però la gent que fem les coses no en som de socialistes, fins i tot no en són els mateixos caps de la Unitat Popular, que viuen una vida petit-burguesa que put. — ¿Compreneu ara el que em passa, és a dir, que jo visqui més tranquil que mai, perquè veig que és inútil donar cops de cap a la pared, perquè veig que ja no tinc —doncs me la ven treient— la mateixa responsabilitat individual d'abans, perquè la mateixa acció —i omissió!— irresponsable de la col·lectivitat fa beixar el nivell de la meua acció individual lliure? Si jo fos suficientment pervers diria: "Benvingut aquest tresbals que em deslliura de la feixuga càrrega d'ésser lliure, d'ésser individualment responsable, d'ésser HOME!" — No, no anirem millor amb l'empresa de l' "àrea social" ni amb l'empresa de l' "àrea mixta"; ans al contrari, anirem més estrets, més bruts, més endutats..., perquè Xile està verd pel socialisme.

6) Encara més. Deixeu-me fer diagnòstics i pronòstics. — La nostra Espanya democràtica i republicana dels anys 31, 36 i 39 ve caure perquè la varen ensorrar entre dotze o quinze botxins de diversa extracció. Recordem-los: els anarquistes, els trotskistes, els comunistes, l'església, l'exèrcit, la noblesa, els capitalistes, els terratinents, els monàrquics, els nacionalistes, els separatistes, en Mussolini, en Hitler, en Chamberlain, en Stalin, i una mica en Blum i un bon tros en Roosevelt. No sé com varem resistir tant! Cada dia respecto més la memòria d'en Negrín i els braus republicans que lluitaren en defensa de la Gran Victima, immolada per l'esmentada banda de brètols, col·lectius els uns, individuals els altres. Visca la República del 31 i del 36! Sí, visca aquella República nostra que lluità i morí seriosament, amb gran estil, atacada i acorralada per una munió d'enemics d'envergadura. No fou una gresca, no fou una comèdia. Els que la portem al cor (114 d'Abril!) podrem honorablement morir de ràbia, de furor dantesco contra Déu i sa mare, però no morirem de fàstic ni de vergonya, no morirem per haver estat ximpls o pallassos o arreuxats, no ens caldrà rosegar cap complex de inferioritat nacional ni d'infantilisme generacional...

7) ... En canvi, ¿què ens està passant a Xile? ¿De què morirà la nostra Unitat Popular? ¿Quin Mussolini-Hitler perségueix en forma dramàtica i inexorable al Xile socialitzant? Ningú! No tenim anarquistes ni trotskistes; els nostres comunistes són gent coedèmica i versallesca; els "miristes" (esquerre revolucionària) són quatre utopistes que manipulen dues pistoletes; l'església xilena és una bassa d'oli, deliberant però evangèlica, civilitzada i post-conciliar; l'exèrcit és assenyat, pacífic, respectuós del poder civil; la noblesa no existeix (atenció al doble sentit); els capitalistes són quatre gats de mentalitat oberta i de butxaca no massa plena; els terratinents —imbècilment bescentats— són més tractables i més humanitaris que enllac del món; els monàrquics es reduïxen a les cinquante senyores i senyoretetes que s'interessen per les notícies d'alcova de les sis corts reials d'Europa (incloua Espanya); els nacionalistes són pocs i inofensius; els separatistes són inconcebibles al llarg d'aquests quatre mil quilòmetres de terra estreta, curiosament unitària i centralista; i no tenim ni prop ni lluny cap bandarra que des de més enllà dels Andes ens vulgui fer la punyeta, ni a l'Argentina, ni al Brasil, ni als Estats Units.

8) La República Espanyola morí, i algun dia tindrà un Homer que la canti, un segon joglar de Medinaceli, un Turolus rotllanesco, un Ercilla que es recordi d'Arcuco, un mossèn Cinto èpic i civil, i la cosa valdrà la pena. Ja els "romances" de la Guerra Civil que s'escrigueren i les tesis doctorals que es van amuntegant arreu del món són un prenunci de la inevitable epopeia que vindrà. (Segles passeren des de Troia a la Ilíada, des de Roland a la "Chanson"; des de Rodrigo de Vivar el Cantar de Mio Cid). No sé què me'n dius tu, admirable poeta sabedellenc, però jo crec que la cosa s'ho valdrà: Tindrem epopeia de la Guerra Civil Espanyola!

9) ¿I com morirà la nostra Unitat Popular? ¡Ai les! Doncs, com el ro-sari de l'aurora, sense pena ni glòria. Morirà per manca de tremp, morirà per ingènu i per xirois, per desgavellada i per dispendiosa. Morirà perquè els polítics no hen parlat mai clar ni dur el poble, perquè no s'han

parlet mai clar a ells mateixos, perquè no es rebaixen mai el sou quan la cosa pública va malament, perquè fan "promocions" a dojo, perquè viatgen i gasten com els toreros, perquè tenen ànima de "play-boy", perquè creuen en la virtut dels emprèstits i de les renegociacions dels deutes, perquè prefereixen avalotar demagògicament la massa inerte dels ciutadans abans que estimular els caps de brot de la ciutadania, capaçs -aquests caps de brot- de donar el tomb al país en mitja dotzena d'anys. (Els ciutadans "inertes", acostumats a esperar des de segles, també heurien esperat bonament la transformació evolutiva al llarg d'uns pocs quinquennis). I aquesta transformació "evolutiva" era possible, almenys un bon tros més possible que la utopia revolucionària d'era, pròpia de governicicles eferrats a la pedra tallada i incapaçs del lent i fervorós treball de polir-la. — Sí, morirà la Unitat Popular i creixerà el descrèdit de les solucions "esquerrenes", tot i creixent verticalment els deutes de Xile i la pobresa general del país. La Unitat Popular heurà estat un entrebanc en el progrés de la nació. I sé molt bé que no era això el que volien! Els que menen el país no són xovels de 20 anys, als quals se'ls pot perdonar tot. Són gent de 30 a 60 anys! ¡Genàpies! ¡Je podieu haver après!

10) ¿I quin és la meua vida enmig d'aquest marc tan poc seductor? Res, treballar amb fervor, maldament sigui per a tenir dret a parlar, a criticar, a protestar; per a tenir dret a parar els peus d'algun impertinent inclinat a donar lliçons de conducta política. No, no vull redimir ni allibçonar ningú, però tampoc no vull que ningú m'allibçoní, que ningú m'administri ni em conscientitzi (aquest mot és un vomitiu! excuseu-me'l). Treballo, doncs. I revalido diàriament el meu dret a la llibertat individual, aquesta mena de llibertat irrenunciable, la més forta palanca de progrés social; i això ho dic i ho subratllo oientment, sense buscar la paradoxa. Treballo, però també prenc el sol i l'aire, també passejo, potser més que abans. I llegeixo, i veig a classes de literatura francesa, com un adolescent, i passo exàmens, i demostro -si calqués- als meus alumnes que sóc quasi tan plàstic com ells, i més curiós que ells, i molt més respectuós de les jerarquies de l'esperit i de la cultura... A mi no m'entamparen pas!

11) Potser no cal allargar-ho més. Recordo que deo cartes a alguns de vosaltres. Estic temptat de respondre, estimat G., a les teves curtes i saboroses reflexions relatives al tema Espanya-Catalunya, tema que no s'esgotarà mai. Però no, no em queda més temps avui, ni potser tindreu vosaltres paciència per a llegir tot aquest patraoc. No em despedeixo de tornar-nos a veure, o d'escriure-us una altra volta. Us pregu que no us sentiu gens obligats a contestar-me, i que no divulgueu massa aquesta carta, que no ha estat suficientment polida per a una "excoartació". — Si jo fos bisbe us enviaria una benedicció que seria "episcopal", naturalment. No puc enviar-vos més que una abraçada a cada u, doblada de molts petons a les destinatàries femelles, com diria en Tirs en el seu estil mallorquí.

Vostre

Alexandra

Et pregu que m'excusis, Josep M.

No dono l'abast. Feina a l'escola. Petites il·lusion casuals compensatòries. El temps que vola. I els amics mig arraconats. Redeu, redeu! — Però anem aguantant, sense sofrir massa... No sé si Xile se'n sortirà, suposo que sí, doncs encara queda molta gent civilitzada, al govern i a l'oposició. Però els brètols en minoria són molts, a "dextra" i a "sinistra". — Saluda la Renée, i en Jaume. (He suprimit sense adonar-me'n la preposició "a". No sé què dia la gramàtica. Jo hi veig dos datius, el poble també; caldria la "a". No tinc temps ara per veure-ho. Lluminós Pompeu Fabra!).

Tu Alex